didaskalia
gazeta teatralna

Z numeru: **Didaskalia 167**
Data wydania: luty 2022
Źródło: https://didaskalia.pl/pl/artykul/noty-o-ksiazkach-9

/ teatr w książkach

# Noty o książkach

## *Dramaty pandemiczne*, red. Jagoda Hernik Spalińska, Marzena Kuraś, Rafał Węgrzyniak, Polska Kompania Teatralna, Instytut Literatury, Warszawa – Kraków 2021

Publikacja zawiera trzy sztuki współczesnych polskich dramatopisarzy, powstałe w ramach projektu *Dramaty pandemiczne. Zapiski z czasów społecznego dystansu*, przygotowanego przez Polską Kompanię Teatralną (we współpracy z Fundacją Uwaga Na Kulturę!). Projekt został przeprowadzony wiosną 2020 roku, a więc w czasie pierwszego lockdownu spowodowanego pandemią koronawirusa. Prezentowane w tym tomie dramaty stają się więc świadectwem myśli i przeżyć towarzyszących artystom w tym wyjątkowym, niewątpliwie bardzo dziwnym i trudnym momencie dziejowym. Jest to także pierwszy tom serii Biblioteczka Teatrologii.pl wydawanej przez Polską Kompanię Teatralną, mającej na celu

promowanie współczesnej polskiej dramaturgii. W tej serii w roku 2021 ukazały się również *Dramaty historyczne* (zawierające dwa utwory Andrzeja Błażewicza) oraz *Rozmowy czasu kwarantanny* Huberta Michalaka.

W skład *Dramatów pandemicznych* wchodzą: *H* Jarosława Jakubowskiego, *Paloma w Buenos Aires* Marka Kochana i *Marudek* Antoniego Wincha. Każdy utwór opatrzony jest wstępem, który pozwala czytelnikowi bliżej poznać autora, jego styl pisania oraz poszukiwania artystyczne, a także zawiera krótką analizę dramatu. Wszystkie trzy dramaty zostały zrealizowane w postaci słuchowisk radiowych, których premiera odbyła się 5 października 2020 roku w Instytucie Teatralnym. Nagrania są dostępne na stronie teatrologia.pl, gdzie zostały umieszczone zaraz po premierze.

Nie wszystkie utwory poruszają bezpośrednio tematy związane z pandemią, we wszystkich jednak obecny jest niepokój oraz refleksje na temat stanu ducha człowieka współczesnego. Pandemia została w nich przede wszystkim wykorzystana jako czas zawieszenia. Marek Kochan w *Palomie w Buenos Aires* traktuje tę sytuację dosłownie, pokazując czas, w którym wszystko stanęło – tak jak wiosną 2020 roku. Zamknięte są sklepy, kościoły, restauracje, a nawet lasy; bohaterowie stają wobec „końca świata” – sytuacji, w której można zrobić coś, na co nie miało się odwagi przez całe życie. Świat, który znali, się skończył, można więc zacząć życie od nowa. A przynajmniej spróbować. W pozostałych dramatach pandemiczny czas zawieszenia zostaje potraktowany metaforycznie jako zawieszenie pomiędzy życiem a śmiercią. Jarosław Jakubowski w *H* przedstawia nam współczesnego Hioba, który w stanie śmierci klinicznej musi skonfrontować się ze swoimi życiowymi wyborami. Dramat odwołuje się do chrześcijańskiej symboliki, krytykując równocześnie współczesną rzeczywistość: człowieka skupionego na sobie, ale także stan teatru czy Kościoła katolickiego. Główny

bohater *Marudka* również staje w obliczu śmierci – jest samobójcą, którego zamiar zostaje przerwany przez telefon od pracowniczki call center. W groteskowej tragikomedii, odwołującej się do teatru absurdu, Antoni Winch również krytykuje stan ducha człowieka współczesnego, a zwłaszcza inteligenta, zagubionego w coraz bardziej powykrzywianym języku nowoczesnej humanistyki. We wszystkich tekstach autorzy kładą nacisk na relacje międzyludzkie – często wypaczone przez rozmaite absurdy i trudności współczesnego świata, a które jednak, na najbardziej podstawowym, emocjonalnym poziomie, mogą nas przed tymi absurdami ocalać.

Zofia Dąbrowska

## Aleksandra Młynarczyk-Gemza, *W stronę integracji cienia. Kobiecy foto-rytuał,* Wydawnictwo Universitas, Kraków 2021

Art-book, będący częścią pracy doktorskiej przygotowanej na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, podzielony został na dwie części. Pierwsza składa się z trzynastu rozdziałów omawiających trzynaście pytań zadanych przez autorkę zaproszonym do projektu kobietom. Druga zawiera portrety kobiet. Inspirację autorka zaczerpnęła z koncepcji Carla Gustava Junga i wykorzystała pojęcia cienia i konfrontacji z cieniem. Celem spotkań z różnorodną grupą uczestniczek było zbadanie funkcjonowania pojęcia kobiecości i powiązanych z nią perspektyw. Wykorzystana tu otwarta formuła ma za zadanie „oddanie kobietom ich ciała”, czyli, jak autorka podkreśla, pozwolenie na swobodną ekspresję, aby pomóc im zrozumieć siebie.

Rozdziały przeprowadzają czytelniczki i czytelników przez zadawane pytania, kierując perspektywą ich odbioru. Każdy temat zaczyna się od słownikowego wyjaśnienia problematyzowanego terminu, następnie mamy pytania i anonimowe odpowiedzi. Przy każdym bloku znalazł się zbiór słów kluczy, które wyłonione zostały z rozmów. Tematy to między innymi: kobiecość, cykl menstruacyjny, pierś, orgazm, ciało. Pytania są otwarte i zapraszają do subiektywnym, indywidualnych odpowiedzi. Poruszane w nich zagadnienia odnoszą się często do tematów tabuizowanych w dyskursie publicznym. Odpowiedzi są bardzo różnorodne. Autorce udało się stworzyć angażujący zbiór przemyśleń i tematów nieodłącznie związanych z wizerunkiem kobiety. Przewrotnie skontrastowała ze sobą teorie i słownikowe hasła z prawdziwymi historiami z życia. Wolność, nieidealność i bezpieczna przestrzeń dały w efekcie zbiór intymnych zwierzeń ujawniających istotność otwartego mówienia o wszystkich aspektach kobiecości, a nie tylko tych spopularyzowanych lub stereotypowych. Czarno-białe fotografie zaaranżowane zostały w różnorodnych przestrzeniach z użyciem rekwizytów tematyzujących kanony kobiecości. Wykorzystanie równolegle kilku form artystycznych oddaje złożony charakter podjętej przez twórczynię tezy.

Michalina Spychała

## *Polska awangarda teatralna 1919-1939. Antologia*, red. Dorota Fox, Dariusz Kosiński, Instytut Teatralny im. Zbigniewa

# Raszewskiego, Warszawa 2021

Po prawie pięćdziesięciu latach od wydania książki Stanisława Marczaka-Oborskiego *Myśl teatralna polskiej awangardy 1919-1939: antologia* (z notami Lidii Kuchtówny) Dorota Fox i Dariusz Kosiński podjęli się zadania stworzenia nowego katalogu polskiej awangardy teatralnej pierwszej połowy XX wieku. Ich gest nie jest jednak ani odpowiedzią, ani powrotem do już istniejącego kanonu, a impulsem inicjującym nowe poszukiwania w obrębie tego tematu. Dlatego autorzy odeszli od teorii „niezdefiniowanej" awangardy, jaką posługiwał się Marczak-Oborski i, jak pisze Kosiński w przedmowie zatytułowanej *Określanie pola*, wykorzystali koncepcję awangardy Renato Poggiolego. Zgodnie z nią Fox i Kosiński sformułowali teoretyczne kryteria, które stanowiły podstawę wyboru tekstów do antologii – cztery „momenty awangardy": aktywizm, antagonizm, nihilizm i agonizm oraz związek awangardy i romantyzmu.

Książka została wydana w ramach serii Instytutu Teatralnego Odzyskana Awangarda i zgodnie z tym hasłem wskazuje na szersze niż dotychczas pole odkrywania i badania polskiej awangardy. Wystarczy spojrzeć na spis treści, aby zauważyć, że wśród zebranych tekstów znajdują się te popularne i uznane za kanoniczne oraz takie, które są słabo znane i nie były współcześnie publikowane. Co istotne, nie jest to zbiór zamknięty i stały, tym samym nie definiuje on twórczości artystek i artystów jako w pełni awangardowych, ale pojawienie się w nim niektórych tekstów ma na celu dostrzeżenia ich awangardowego potencjału.

Na pierwsze trzy części antologii: *Teatr przyszłości*, *Kompozycja przestrzeni*, *Ku doświadczeniu nowej wspólnoty* składają się teksty skupione wokół teorii i myśli awangardowych. Ze względu na ich ogromne zróżnicowanie

tematyczne, podana systematyzacja umożliwia zwrócenie uwagi na ich najważniejsze aspekty: propozycje nowych kierunków rozwoju, scenografię oraz aktorów i relacje z publicznością. Niektóre teksty zostały opatrzone fotografiami i projektami teatralnymi, które dopełniają warstwę tekstową, a w drugiej części czasem nawet ją zastępują.

Najbardziej zaskakująca jest czwarta część, niepasująca do poprzednich formą, bo zawierająca teksty weryfikujące i sprawdzające przytoczone wcześniej idee w postaci pospektaklowych przemyśleń. Sugerując się tytułem tej części, *Dane do myślenia* pozostawione na zakończenie książki są punktem wyjścia do własnych przemyśleń czytelniczki lub czytelnika.

Marcelina Durska

---

**Źródło:** *https://didaskalia.pl/artykul/noty-o-ksiazkach-9*